

Fijne paasvakantie in 1942. Rotterdammertjes logeerden in Wijk bij Duurstede en omgeving

Wim de Valk*

In het voorjaar van 1942 hebben verscheidene inwoners van Wijk bij Duurstede en Cothen - en mogelijk nog wat andere plaatsen - een groep Rotterdamse jongens een fijne paasvakantie bezorgd. Daar was ik (thans 75 jaar) ook bij. Waarom nodigden die gastouders ons uit? Het was een welkome hulp aan de slachtoffertjes van de Duitse inval in mei 1940. Daar valt dus eerst wat meer over te vertellen.

Na het zware Duitse bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940 - waarbij 900 mensen het leven verloren - was de binnenstad een grote brandende en rokende puinhoop. Daar kan je je als je het niet hebt meegemaakt nauwelijks een voorstelling van maken. Er waren bijvoorbeeld alleen al 25.000 woningen, 24 kerken en 62 scholen verwoest. Tel daar nog eens bij 550 café's en hotels, duizenden werkplaatsen en kantoren. Ga zo maar door.

De gemeentelijke overheid was niet voorbereid op een ramp van die omvang. Uit tal van steden kwamen brandweercorpsen helpen blussen. De doden moesten geborgen worden en de gewonden verzorgd. De vele duizenden vluchtelingen dienden snel onderdak en eten te krijgen. Meer dan dertigduizend (!) puinruimers gingen weldra in een gebied van 250 hectare aan de slag. Er werd ook al direct gedacht: Wat moet er in de komende vakantie maanden worden gedaan voor de Rotterdamse kinderen? Ze moeten weg uit die stad vol rook en smook. Ze mogen niet in het centrum gaan dwalen, waar tal van gebouwen nog branden en instorten. Zowel van gemeentelijke als van particuliere zijde werden snel geslaagde pogingen gedaan om in juli en augustus 1940 duizenden kinderen ergens anders in het land onder te brengen.

Mijn ouders die al hun bezittingen en hun eigen zaak hadden verloren, vonden alleen troost bij de gedachte dat zij en hun drie kinderen nog het leven hadden gered. Wel huilde mijn

Schoolfoto Wim de Valk in de 1ste klas HBS in 1942 (Collectie auteur)

moeder tranen met tuiten dat we de eerste weken na het bombardement van de bedeling moesten eten. Enkele keren per week konden mijn broertjes en ik voor het hele gezin voedselpakketten ophalen. Mijn ouders waren wel blij dat voor hun kinderen nette vakantieadressen in het Gooi waren gevonden. Daar zijn we alle drie naar toe geweest. We hebben het er uitstekend naar onze zin gehad. Ook het jaar erop - de zomer van 1941 - gingen wij weer naar die gastouders.

Zodra we weer thuis in Rotterdam waren, kregen we te maken met de vele nachtelijke luchtaanvallen van de geallieerden op de havens en omliggende fabrieken en werven. Binnen de kortste keren waren we weer Rotterdamse bleekneusjes want zodra het luchtalarm afging haalde mijn vader ons uit bed (wij sliepen vierhoog op een zolder) en gingen we beneden op de trap zitten tot het sein veilig werd gegeven. Met rooie oogjes van de slaap zaten we de volgende dag in de schoolbanken. Maar wel opscheppen over de

hoeveelheid bom- en granaatscherven die wij hadden gevonden.

Begin 1942 was de toestand in de puinstad Rotterdam nog zo beroerd, dat ook scholen zich met kinderuitzendingen bezighielden. In die tijd zat ik in de 1ste klas van de r.k. HBS (Hogere Burgerschool) aan de Beukelsdijk. Daar hadden paters Franciscanen de leiding. Directeur Kouwenhoven en pater Andreoli - een jonge godsdienstleraar - hebben toen het initiatief genomen om voor een aantal leerlingen uit de 1e klas (er waren vijf 1ste klassen, te weten 1a, 1b, 1c, 1d en 1e) een leuke voorjaarsvakantie in en rond Wijk bij Duurstede te regelen. Hoe dat precies is gegaan, weet ik niet. Ik herinner me wel dat pater Andreoli bij ons aan huis is geweest om toestemming van mijn ouders te krijgen. Uiteraard werd door hem verzekerd dat hun zoontje (ik was toen bijna 14 jaar) natuurlijk bij keurige nette roomse mensen zou worden ondergebracht. Die zouden er immers ook op moeten toezien dat ik zondags naar de kerk zou gaan. Ik wilde graag mee en kwam in Wijk bij Duurstede terecht bij dierenarts A.J. van Sprundel en zijn vrouw, die zelf geen kinderen hadden. Zij woonden aan de Singel 10. Daar voelde ik me direct welkom en op mijn gemak. De dokter nam me vaak mee wanneer hij naar boerderijen in de omgeving ging om vooral koeien, varkens en paarden te behandelen. Dat was heel interessant. Ik stond wel verbaasd te kijken toen de hij eens zijn jekker uittrok, de rechtermouw van zijn overhemd zo ver mogelijk oprolde, een voorschoot aandeed en vervolgens zijn rechterarm tot bijna aan zijn oksel vanachter in een koe stak. Geen idee waarom dat nodig was. Een keer heb ik hem geassisteerd. Er kwam een boer met een oude, zieke, schurftige hond bij de veearts aan huis om te vragen of hij het dier uit zijn lijden kon verlossen. Dat wilde de dokter wel en hij zei tegen de boer, dat als hij de hond even vasthield, hij het beest een spuitje zou geven. "Daar wil ik niet bij zijn", zei de boer met tranen in zijn ogen. "Nou ga dan maar, dan regel ik het hier wel met die jongen", reageerde de dokter. Hij zei dat ik de hondenriem stevig moest vasthouden "want direct nadat hij het spuitje heeft gekregen,

springt hij weg". Dat klopte; de dokter prikte, de hond sprong omhoog en viel dood neer. Ik vond het meer belangwekkend dan eng om zoiets mee te maken. Van Sprundel had twee officiële functies. In de telefoongids van 1941 stond bij zijn naam vermeld, dat hij rijksveearts en directeur van de vleeskeuringsdienst was. Bij de uitoefening van die taken ben ik vermoedelijk nooit met hem mee geweest.

Soms ging ik op stap met enkele jongens van mijn HBS die ook in Wijk bij Duurstede logeerden. Zo wandelden we eens met zijn zessen helemaal naar Cothen, waar een paar klasgenoten zaten, en terug. Mijn pleegmoeder had echter liever dat ik in de buurt bleef. Zij was lief en zorgzaam en had voor mij een keurig logeerkamertje ingericht. Zij was - geloof ik - over mij ook wel tevreden. Op een keer vroeg ze me eens te schatten hoe oud ze was. Ik keek haar peinzend aan en zei: "Ik denk misschien 28 jaar." Zij riep stralend: "Precies

Foto uit 1970 van het in 1929 gebouwde huis Singel 10 te Wijk bij Duurstede (SAKRUIH: Foto-collectie Wijk bij Duurstede)

goed!" Thans vermoed ik dat ze eerder in de buurt van de 38 zat. Toen haar man thuiskwam, werd die direct op de hoogte gesteld van mijn fenomenale gave om iemands leeftijd te bepalen. Mijn gastheer schatte ik vervolgens op 31, want hij zou wel iets ouder dan zijn vrouw zijn. Weer midden in de roos. Dezelfde avond toen ik al in bed lag, kwam mijn pleegmoeder me roepen om even een op bezoek zijnd echtpaar gedag te zeggen en ook eens hun leeftijd te schatten. Dat deed ik graag. Twee keer schatten, twee keer ging er gejuich op. Ik vond mezelf geweldig en ging innig tevreden naar bed.

Na deze vakantie in Wijk bij Duurstede zond ik direct een bedankbrief en schreef dat ik mijn kerkboek had laten liggen. Dat werd per kerende post naar Rotterdam gestuurd met een vriendelijk briefje van de veearts. Hij schreef onder meer:

Beste Wim,

Je brief hebben wij ontvangen, waarvoor onze dank, je schrijft wel leuk 'als U 't prettig vindt, zal ik U nog wel eens schrijven', maar Wim je wilt toch Wijk bij Duursteden zóó maar niet vergeten. [...] Hier in Wijk zijn alle scholen geruimd moeten worden, en wij wachten (natuurlijk met spanning) op 700 Duitse soldaten van het Oostfront, die naar hier zouden komen. Hierbij je kerkboek, had je natuurlijk weer vergeten hé. Je moet er nog een nieuw schietgebedje in leggen, nl. 'H. Jozef Bescherm van onze Verlosser, verlos ons van onze beschermers.' Nu Wim de hartelijke groeten [...] en tot ziens.

Dierenarts Van Sprundel heeft - zo hoorde ik pas in 2002 - tijdens de oorlog in de verzetsbeweging gezeten en is op het nippertje ontsnapt aan een inval van de Duitsers in zijn huis aan Singel 10. Tot op de dag van vandaag weet de buurman (toentertijd buurjongetje) op Singel 13, mr H.H. van Dam, te vertellen wat er is gebeurd. De geallieerden waren begin september 1944 zo ver opgerukt, dat dinsdag 5 september iedereen dacht dat de bevrijding slechts een kwestie van een paar dagen was. De stemming was zo uitgelaten dat de 5de september later Dolle Dinsdag werd genoemd. Overal sloegen de gehate NSB'ers, die met de vijand hadden

geheuld, op de vlucht. Ook dus in Wijk bij Duurstede. De verzetsgroep waarvan Van Sprundel deel uitmaakte, ging achter hen aan, arresteerde een stel en zette ze gevangen. Er was echter te vroeg gejuicht. De aanval van de geallieerden liep vast, de Duitsers bleven de baas en de ingesloten NSB'ers werden vrijgelaten. Dezen namen onmiddellijk wraak op de ploeg die hen had gearresteerd. Met Duitse militairen trokken ze onder meer naar de woning van Van Sprundel, die nog net kon vluchten. De soldaten gooiden enkele handgranaten door de ruiten naar binnen waardoor pand en inboedel zwaar werden beschadigd.

Enkele maanden na Dolle Dinsdag ging ik wederom naar nieuwe pleegouders, maar nu voor lange duur. De hongerwinter was aangebroken. Noodgedwongen lieten mijn ouders mij en een jonger broertje in januari 1945 vertrekken naar een familielid in Twente die voor onderdak op een boerderij zou zorgen. Na een barre tocht door ijs en sneeuw en steeds om voedsel bedelend, kwamen we daar aan. Wij werden elk bij een voortreffelijke boerenfamilie in Albergen ondergebracht. Pas in juni 1945 gingen we weer naar huis. Daarna zijn we nog enkele malen bij hen op vakantie geweest. Bijvoorbeeld in 1947. Om geld te sparen besloot ik van Rotterdam naar Twente te fietsen. Dat zou me tevens mooi de mogelijkheid bieden om na een paar weken op de terugweg langs Wijk bij Duurstede te rijden om daar mijn gastouders van 1942 op te zoeken. Helaas. Toen ik de familie Van Sprundel schriftelijk van mijn plan op de hoogte stelde, kreeg ik van de dierenarts een briefje terug dat hij en zijn vrouw op de voorgenomen datum wegens familiebezoek afwezig zouden zijn. Dokter Van Sprundel schreef er wel bij dat hij het leuk vond te horen dat ik nog aan hen dacht en dat hij hoopte dat ik later nog eens in de gelegenheid zou zijn om langs te komen. Daar is het echter nooit meer van gekomen. Jammer. Hij had mooie verhalen kunnen vertellen.

**W.W.M. de Valk woont te Diemen en is lid van de redactie van het blad van de Historische Kring Diemen*